

Petar Wawerzinek

Nalazim te / Okrutna ljubav

Mislio sam, ako se pišući podam, pobjeći ću začaranom krugu sjećanja. Pisanjem sam upao dublje u sjećanje nego što mi je drago.

SNIJEG JE PRVO čega se sjećam. Cijeli je svijet zatrpan snijegom, nemam ništa što me veseli, stablo je napušteno u polju, odavna je rasipalo lišće, samo vjetar prolazi u tihoj noći i zanjihuje stablo, neprimjetno dodirne njegovu krošnju i govori kao u snu. Meko pada snijeg u mjestu. Potom sve jače. Tako je često zima u mojoj glavi. Tako često pada snijeg da pomišljam da je u mome djetinjstvu bio samo snijeg, zima i ledena hladnoća. Vidim se toplo umotan. Mraz i šmrklje lijepe se o nos. Ja sam vječno zimsko dijete među zimskom djecom koja svakodnevno prave snjegovića. Studeni je. Sjedim u prostranom automobilu, u crnoj limuzini. Imam tek četiri godine i sjedim u ogromnom autu. Snježnobijel je krajolik iz mog sjećanja. Vozač je tamna sjenka. Dan sa snježnim padalinama je dan kojega se sjećam kao prvog dana života. Sivi dan, koji se ujutro crvenkasto rasprostire i izgleda da će biti lijep. Zamračen dan, prekriven oblacima, sakriven iza sloja oblaka, koji se cijeloga dana ne želi prikazati kao dan, koji snijegu prepušta mjesto, koji se vrtloži iz tog sivog neba kao isprašena prašina iz stare konjske prekrivke. Poput zeca što u trku preko oranica ne može izbjeći ježeve, tako mene snijeg doziva: već sam tu. Ah, strašna zimo, kako si ledena, zelenoj si šumi skinula lišće, cvijeće si uvenula, šareni cvjetići su izbljedadili, odlepršao nam je slavuj, odletio, hoće li ikada opet zapjevati?

Prošloga tjedna u Schwerinu umrla je petogodišnja Lea-Sofija. Roditelji su je pustili da umre od gladi. Tjedan dana prije njezine smrti nadležni socijalni radnik nije inzistirao da vidi dijete. Protiv Službe za mlade podignute su prijave zbog propuštenog ukazivanja pomoći.

Na putu sam prema dječjem domu. Nemam pojma kuda idem, ne znam što me čeka na kraju puta. Sjedim u limuzini. Rano je. Magla. U magli počivajuća oranica postaje prozirna. U magli sve stvari u prirodi izgledaju kao stavljene u kristalnu zdjelu. U magli ono lagano postaje teže od mase što neki planet baca u zemaljsku vagu. Ono

slabo vidljivo može se doživjeti tek u svoj svojoj zamagljenoj nejasnoći. Velika, nijema oranica koja nevidljiva spava uz rub ceste, nezamjetna za običnih dana, ipak točno promatra, budnija izlazi iz magle, zadobiva dostojanstvo. U magli svijet još miruje, šuma i livade sanjaju: uskoro ćeš vidjeti, kada padne veo, neprijetvorno plavo nebo, u jeseni prigušen svijet, kako teku u hladnom zlatu. Život je magla i magla je život. Čitajući sprijeda i straga obje riječi maglaživot i životmagla mogu zlatno ispisane stajati na mojoj nadgrobnoj ploči. Osjećam maglu oko sebe, koja mi želi dobro.

POLJE je prostrto poput noćne košulje. Osjećam kao da čujem zov vrane. Otada cijenim vrane. Od tog prvog dana, dana kojega sam postao svjestan, sačuvao sam nedjeljivo poštovanje spram vrana i oblaka magle. Govorim o magli i vranama kada je riječ o lakoći i Zemljinoj težini, o nestajanju stvari u magli. Ono čudnovato je u magli istovremeno oslobođeno unutrašnje tajne, ne postoji svakodnevice. Najljepše mi je u magli, kada kriču vrane, koje se ne mogu vidjeti i u magli nikada nikoga ne dozivaju. Vidio sam sive poput magle vrane. Sive vrane će tako do kraja mog života ostati moje sudbinske ptice. Sive vrane prate me kroz život. Magla me oploduje, magla me stvara. Oblaci magle su vodenjak, u kojemu sam nastao. U magli znam za zaštićenog oca, kojega nitko ne poznaje. U magli znam za pohranjenu majku koja je zaboravila tko sam. Ja sam novorođenče ispuzlo iz magle, a ne izbačeno iz majčine maternice.

U ožujku ove godine u Hesenskom Bromskirchenu objavljena je smrt od posljedica izgladnjivanja četrnaestomjesečne Jacqueline. Djevojčica je sa šest kila težila upola manje od djece svoje dobi. Dijete mjesecima nije vidjelo liječnika.

KASNA JE JESEN. Rujan ili listopad. Studeni. Može biti siječanj, veljača, lipanj, srpanj, kolovoz. Samo u sječanju tako majčinski meko sniježi. Godina je 1954. Rođen sam. Rat je završio pred devet godina. Rat nikada nije završen, govori razum. Šuta je davno uklonjena. Iza sela, iza grada, iza metropola gdje su mogle biti iskopane jame, šuta se uzdiže u planine. U planine, koje pripadaju krajoliku. Kao svi ratovi koji se vode u svijetu, bez prekida otkada sam dospio na ovaj svijet. Varšavski pakt. Nacionalna narodna armija. Trbuh moje majke sastavljen od jedinica, ja unovačen u njima. Željeno zanimanje: policajac. U truhu Sovjetskog Saveza, koji mojoj majci

priskrbuje dalekosežna prava samostalnosti. Ostavljen od majke koja je otišla na Zapad, ostavljen u dječjem domu na dvadeset dan Komunističke partije Sovjetskog Saveza.

Automobil se zove Čaika, kao galebovi. S četvera ili petera vrata. Više od toga ne znam. Ima oko dvjesto konjskih snaga pod poklopcem motora, ponosno se šepiri vozač. Najveća brzina sto šezdeset kilometara na sat, dostigao ju je na avionskoj pisti. Dobar osjećaj, govori vozač i poljubi se u zrcalu koje glasno cmokne. Najradije bi me vozio po cijeloj zemlji, jurio, letio, narušavao sveprisutni mir krošnji, pokazao vranama, davao im takt letenja: uzdižem se u nebo ravno poput svijeće, letim ravno u Sunce, na vrevu poda mnom zviždim s poštovanjem: hip, hip, hura.

Pitanje: Je li točno da je radnik Stakhanova, Ivan Ivanovič Ivanov, osvojio na Općoj saveznoj izložbi u Moskvi automobil luksuzne klase Galeb? Odgovor: U principu jest, ali to nije bio radnik Stakhanova, Ivan Ivanovič Ivanov, nego alkoholičar Pjotr Pjotorovič Petruškin, i on nije osvojio automobil luksuzne klase Galeb, već je ukrao bicikl.

Iz sniježne oborine lupa snijeg po prozorima. Snijeg studenog, snijeg studenog, raduje se dijete, koje u četvrtoj godini svoga života uopće ne govori, povučeno je u sebe i sve razumije, upija svaku riječ i zna i to da je radoznali snijeg čuo nijemo dijete, da sada želi vidjeti i ljubezno pozdraviti siročje bez majke i oca.

Snijeg pada u unutrašnjost moje limuzine iz djetinjstva. Snijeg pada unutra kao i vani. Moj život ne poznaje druga godišnja doba osim zime. Cijele je godine bila predzima, zima, poslijezima. Godine stoje poredane poput snjegovića, nemaju ništa na sebi osim probušenih lonaca na glavama i mrkvama na mjestu gdje inače stoji nos. I vječno je magla oko mene. Godine magle i snijega. Dani snijega i magle daju mi stas. Utjehu nalazim u maštanju. Vozač mi nije otvorio vrata limuzine. Mnoga su vrata novopridošlici ostala zatvorena, zabranjena djetetu. Vidim se kako me netko uzima za ruku, na zabačenim mjestima; u prostorijama bez sjaja. Svakodnevice i ritam. Okupljanje i hvatanje za ruku. Dolazak, odlazak, stajanje, stapanje na mjesto, nalijevo, nadesno, tri koraka naprijed, dva u stranu, razdvojiti ruke, iza stolca uhvatiti objema rukama naslon, prestati govoriti, ne gundati, mirno prići stolcu, ne trčati, sjesti na svoj stolac, gledati prema naprijed, gledati u svoj tanjur, prvo koristiti žlicu i početi jesti tek kada se kaže. Sve što se nalazi na tanjuru lijepo pojesti. Ostati sjediti sve dok posljednji ne završi s jelom. Reći hvala. Prići, udaljiti se, otići u sobu, završiti

pospremanje kreveta, zaspati na komandu, nakon buđenja otići na zahod. Ne svi istovremeno za umivaonikom. Kosu začesljati unatrag. Za tri minute biti na hodniku. Kako bih saznao što se događalo sa mnom, prelazim kroz hermetičke prepreke u sigurne strukture, kako bih bio siguran u svoje sjećanje, našao dokaz tamo gdje se trag zlata u zabranjenim prostorima ne vidi, i gdje nedostaje naklonosti, gdje nema naklonosti i nikakvog prostora slobode tijekom desetljeća sve do danas. Ostaješ pred kapijom sjećanja, pred zatvorenim vratima, pred ulazom u nemoguće jer je svakodnevnica bila kolotečina i propis. Funkcionirao si, usavršio u grupi, za vrijeme propisanog slobodnog vremena, izrađivati razne predmete, sve dok je tvoj dom bio kuverta zapečaćena glatkim lakom pečata. Sve dok ti nakon zatvaranja nije bilo ništa.

Sjećati se vremena znači dospjeti na povjerenjem obložene pješačke staze, prevladati godine izolacije, pišući napokon otvoriti neprevladane kapije, ulaze, granice i vrata i stupiti u pravi identitet. Uđi u katedralu, kroz veličanstven portal, uđi, svakog ludog dana jednom, uđi, u prašnjavim cipelama, o, uđi, odmori se koju minutu, uđi u katedralu mali čovječe, uđi, ovdje te okružuje tišina, svaka se zjenica širi, svaka zjenica postaje golema i svjetli u bojama prozora. Širi se svaka grud, ovdje se udiše veličina, veličina se ovdje udiše. A zbor pjeva: dom su podigli ljudi, a, a, da nauče korake koračanju, da uzdižu ljudsku veličinu.

Celestine teško podnosi dućane s alatom. Kada je dvanaestogosišnja Berlinčanka pred nekoliko mjeseci bila u jednom takvom dućanu, na dugim je policama vidjela srebrenu ljepljivu traku – te je odmah morala napustiti zgradu. Ljepljiva traka podsjetila ju je na mučenje, koje je nekoć jedva preživjela. Budući da je bila glasna, njezini su joj roditelji tjednima, možda i duže držali usta zalijepljena takvom trakom. Ostavili bi samo rupicu kako bi mogla disati.

RAZUM PROKLINJE kao utvaru sliku vožnje u luksuznom automobilu koje se sjećam. Trinaest godina nakon Drugog svjetskog rata nijednog četverogodišnjeg šticienika ne voze u luksuznom dostojanstvu iz jednog doma za malu djecu u drugi dom za predškolsku djecu. Ali ja si tu maštariju ne želim izbiti iz glave. Ne želim da kao šutljivo siroče budem dovezen u dječji dom na jurećem motoru zalijepljen iza tog muškarca u kožnom kaputu. Nije me došlepaio nikakav motocikl. Vozim limuzinu. Siroče sam. Motocikl je zamijenjen limuzinom. Sjećanje je prebojeno. Tvrdoglavo se

suprostavljam razumu. Tvrdoglavo se držim kabrio-limuzine sa šest ili trinaest bočnih vrata, pod, po meni, automatskim krovom, koji se prema želji može zatvoriti i otvoriti, čak i ako se u Sovjetskom Savezu nisu izrađivali Galebovi s pomičnim krovom. Kad god za to osjetim želju, sjednem na stražnje sjedalo. Kad god poželim, zatvaram i otvaram krov kako bi mili snijeg došao do mene i padao u pahuljama, ludovao sa mnom na stražnjem sjedalu. Sjećanjem napredujem protiv svakog unutrašnjeg razuma. Želje mi kao četverogodišnjem dječaku na početku mog putovanja sjećanja u izmaštanoj limuzini pomažu u borbi protiv razuma. Ne sviđa mi se da sam doveden u dom u zajedničkom prijevozu, u bolesničkom vozilu ili stočnom vozilu, niti u nekom običnom međugradskom autobusu.

AKO SVOJOJ BIOLOŠKOJ MAJCI NEŠTO DUGUJEM, onda je to intiman osjećaj snijega, koji želim nazvati mojim sniježnim senzibilitetom. Bila jednom majka i imala četvero djece, proljeće, ljeto, jesen i zimu, proljeće donosi cvijeće, ljeto djetelinu, jesen grozdove, zima snijeg. Sjedim na prozoru i gledam u vrt mog prvog dječjeg doma, u koji danima iz oblaka pada snijeg, gdje snijeg pada na snijeg, i gdje se vide male ptice koje u snijegu nalaze hranu, skupljaju se oko kućice za ptice, hrane se suncokretovim sjemenkama iz lonca za mast. Mast, koju sam pod budnim okom kuharice po imenu Gospođa Cvijet rastopio i ostavio u loncu za cvijeće, posuo sjemenkama suncokreta.

Na pisaćem stolu ponad teksta raspada se moj san o limuzini, kao što se i svi lijepi snovi o ljepšem postojanju istine moraju odgođeni razbiti, posvuda na zemlji, svejedno koliko često i koliko snažno ih sanjali ljudi u beznađu. Stižem. Dostavljenog poput robe, dovoze me pred dječji dom, koji doživljavam kao pozornicu. S koje god strane pristupim u svoje prve godine, snijeg pada, a poput krvi crvene su cigle kuće.

ZASTOR SE OTVARA prema maloj pozornici, na kojoj počinje padati snijeg. Pozornica je krvavocrvena zamotana u svjetlucavu tkaninu. Kao da gledam u rastvoreni majčin trbuh, u maternicu. Muškarac u kožnom kaputu kreće naprijed. Čujem zvuk njegovog motora iza pozornice. Buka se kroz desetljeća postupno pretvorila iz buke motora u buku limuzine. Kameno stubište s tri stepenice, na kojemu stoje tri žene u bijelom, snažni scenski radnici pomiču pred fasadu kuće. Siloviti muškarac u kožnom kaputu, zamotan u tešku kožu sve do listova, izlazi i vuče za sobom tog malog dječaka od četiri godine, koji sam ja. Muškarac u kožnom kaputu

dovodi me pred kuću, pred kojom ponovno nakon trideset tri godine, samo nekoliko mjeseci nakon pada Zida u Berlinu tako znatizeljno i zbunjeno stojim. Hodam držeći muškarca s kožnim kaputom za ruku, on je planina čiji vrh ne vidim koliko god se trudio, koliko god izvijao vrat. On me vuče, čvrsto me drži, ne pritišće zvonce, njemu se vrata otvaraju prije negoli smo stupili na stepenice.

Muškarac u kožnom kaputu zaželi ženama dobar dan. Ja neću morati gledati. Stišćem se iza muškarca u kožnom kaputu, koji žustro izvlači etui s duhanom i papirićima, iz čega pažljivo smota cigaretu. Smotana cigareta počiva snježnobijelo u muškarčevoj ruci. Snježnobijelo gori među njegovim prstima dok on gestikulira. Sve to gledam i ne gledam, iako ne vidim gotovo ništa od toga. Ožujak, reče muškarac ispuhujući dim zajedno s riječima. Dim, koji se u kružnim pokretima vitlajući uzdiže ponad zbunjenog muškarca, postaje nesiguran iznad ramena pa nestane u izmaglici dana. Na Svetog Grgura stiže lasta preko luke. Na Svetog Benedikta nastanjuje se u kući. Na Svetog Bartola ponovo odleti. Stare pučke izreke, kaže muškarac pušeći, kaže da devetnaestog dana u mjesecu treba izaći van i gledati nebo. Ako je vedro, tako će ostati cijele godine.

Golema žena kimne: Ako Vi kažete. Vi ste još nikada niste prevarili. Muškarac pučka, govori i pučka. Cigareta ne prestaje dimiti. Odgojiteljica se zadovoljno smiješi. Žele primiti dijete dana. Ta mala mrvica, kaže muškarac u kožnom kaputu. Posegne iza sebe u prazno jer sam se istrgnuo iz njegova stiska, iz teške ruke. Ne mogu se rastvoriti u zraku. Ne uspijeva mi da uđem u kaput koji izgleda kao da je izliven iz teškog, svojeglavog materijala. Ne uspijevam uhvatiti nijedan procjep. Nikuda se ne mogu zavući.

Skrivanje ne dolazi u obzir. Upravo si pokazao kakav si sjajan dečko. Muškarac u kožnom kaputu uhvatio me s leđa u drugom pokušaju kao da hvata koprcavi bakalar za škrge, vuče me naprijed, pokazuje ulov zapanjenim odgojiteljicama, koje se drže za obraze i u glas viču: nije valjda, ovaj tu, ne onaj. Muškarac s cigaretom otpravljen je što je brže moguće. Dijete je dovedeno u svoje novo carstvo. U dom ugodnog mirisa. Dijete je to odmah osjetilo. Mršav sam. Nevjerojatno zaostao, više ravnateljica doma. Zaostao sam, misli dječak koji sam ja.

Vijest da je u kuću doveden zaostali okupila je osoblje oko pridošlice koji je u središtu neskrivenog zanimanja: Izgleda kao da glava ne odgovara ostatku. Bože, pogledajte samo stopala. Kako tanke ručice ima. Sviđaju mi se njegove uši. Gledajte! Prvo rebra. Odgojiteljice nakošenih glava stoje preda mnom. Svojim naherenim

glavama gledaju u mene gore, dolje. Podižu me. Kako je lagan. Poput perca, jedva se osjeti u rukama. Glava na mojemu vratu vidno je prevelika. Tijelo je spram glave sićušno, slabašno. Zovu me pauk. Zovu me tanke ručice, nožice zbog paučje građe, štovatelj Boga. Stavili su me u kadu, izribali tvrdom četkom. Propuhali mi uši. Ošišali kosu, odrezali nokte. Dolazi liječnik. Nježno me glade po kosi. Žele mi odagnati strah od liječnika koji nosi snježnobijelu nevinu kutu. Druga djeca urlaju da liječnik skine kutu. Meni kuta ne izaziva strah: Navikao si na kute?

Hvataju mi zglob desne ruke. Govore riječ majka. Opipavaju mi puls. On se ne uzbuđuje, ostaje miran kada čuje riječ majka. Riječ majka je pojam koji me ne uznemiruje. Ta riječ prolijeće mojom glavom poput strijele u praznoj dvorani. S riječima livada, plaža, lopta, kuća mogu puno više. Livada je igra i zujanje pčela, jelo u prirodi.

Lista nužnih popravaka je dugačka. Stojim gol pred liječnikom. Liječnik mi nalaže da duboko udahnem i izdahnem, da zaustavim zrak u plućima. Liječnik me opipava od vratnog kralješka do vratnog kralješka, duž cijele kralježnice do guzova, šiljastim prstima duž bedra. Opipava mi listove, gležnjeve, stišće mi trbuh, pokušava vršcima prstiju stići iza rebara, utiskuje šaku u praznine obije ključne kosti. Moram raširiti zube. Puštam da mi pomiče glavu, izvlači vrat, stojim uspravno, pogrbljeno, čujem kako mi krckaju zglobovi, navikao sam na tu proceduru, ne žalim se, činim kako mi je naloženo, gledam preko liječnika, gledam žene odozgo, u njihove bluže, broševe, prste, ruke, suknje, pojaseve, bore, bokove, čarape, vrhove kose ili cipela. Boli li to? Kimam glavom. Boli li to? Kimam glavom. Boli li to? Kimam glavom na sva pitanja. Vidim kako liječnik zabrinuto gleda, kako se naglo odmiče. Govori tihim glasom. Odgojiteljice me promatraju, gledaju liječnika prije negoli istovremeno kimnu. Jedna odgojiteljica šmrcne u maramicu i ode. Liječnik iznosi nalaz i predlaže taktiku. Kaže da će trajati tri godine. Vrijeme će brzo proći. Iz zaostalog se mora stvoriti nezaostali prije negoli krenem u školu. Ravnateljica doma prilazi: Ne voliš pričati? Pa dobro. S nikime? Ja sam Bani. Možeš me zvati Bani. Više voliš šutjeti? Nekada je i bolje šutjeti. Ona riba u akvariju samo sluša, ni ona ne priča puno.

Organi artikulacije ili govorni organi su oni dijelovi tijela koji se koriste pri stvaranju govora. Nos. Nepce. Jezik. Ždrijelo (pharynx). Poklopac grkljana (epiglottis). Grkljan (larynx) s glasnicama. Dušnik (trachea). Jezik i ošit. Njihov raspored u ljudskome tijelu od velikog je značenja. Kada bi grkljan psa bio na istome mjestu kao i kod

čovjeka tada bi pas mogao proizvoditi slične glasove. Glasovi su zvučni valovi. Kako bi proizveo zvučne valove, jezik pokreće gibanje zraka. Glasovi se proizvode tako što pluća tjeraju zrak iz grkljana u gornje dijelove govornog trakta (usta, nos, ždrijelo). To strujanje zraka naziva se egresivno. Egresivno strujanje zraka vibrira. Vibracije nastaju u grkljanu. Hrskavica usmjerava vibracije glasnica. Prostor između glasnica zove se vokalna pukotina (glottis). Glasnice i vokalne pukotine postaju fonacija, visina tona i glasnoća. Zvučni glasovi, samoglasnici i suglasnici kao [m], [b], [d] nastaju kada se vokalna pukotina skupi a glasnice počnu vibrirati. U njemačkom su svi suglasnici i samoglasnici izuzev [n], [m], [nj] oralni. Meko nepce se spušta. Zrak želi izaći kroz usta i nos. Stvaraju se nazalni glasovi. Meko nepce se spušta. Usta su zatvorena. Zrak struji kroz nos. Stvaraju se nazalni suglasnici [n] i [m]. Usne se polažu jedna na drugu, [m] i [p] se mogu manipulirati. Usne se širom otvaraju, [u] i [o] riječi uho i oko nastaju. Donja vilica upravlja usnama. Jezik je pomični artikulatork. Jezik se može gurnuti prema naprijed ili prema gore, za [i] se jezik postavlja prema nazad za [u] se lagano digne, želimo li reći [a] pomaknut ćemo jezik prema natrag i prema dolje. Karakteristični osjećaj ugone kod dojenčeta stvara gugutanje. Dječje gugutanje samo je sebi svrha. Beskrajno ponavljanje pojedinih slogova čije modulacije proizvode veličanstvene monologe gugutanja koji utječu na organe govora, treniraju ih, drilaju. Dijete je svoj vlastiti govorni pedagog.

Prevela Nataša Medved